

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Milady Tomkové a soudců JUDr. Bohuslava Hnízдила a JUDr. Dagmar Nygrínové v právní věci žalobce: **J. H.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 14. 2. 2003, v řízení o kasační stížnosti žalované proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 3. 2007, č. j. 22 Ca 15/2007 - 63,

takto:

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 7. 3. 2007, č. j. 22 Ca 15/2007 - 63, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalovaná Česká správa sociálního zabezpečení podala kasační stížnost proti shora označenému rozsudku Krajského soudu v Ostravě, kterým bylo zrušeno její rozhodnutí ze dne 14. 2. 2003, č. X; tímto rozhodnutím žalovaná zamítla žalobcovu žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky účastníkům národního boje za osvobození, politickým vězňům a osobám z rasových nebo náboženských důvodů soustředěných do vojenských pracovních táborů a o změně zákona č. 39/2000 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky příslušníkům československých zahraničních armád a spojeneckých armád v letech 1939 až 1945 (dále jen „zákon č. 261/2001 Sb.“).

Řízení o poskytnutí jednorázové peněžní částky vedla žalovaná k žalobcově žádosti ze dne 31. 10. 2001. Žalobce žádost podal v přesvědčení, že mu svědčí postavení politického vězně v definici podané ust. § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb. Jedinou spornou otázkou, která v projednávané věci měla a má být posouzena je, zda rozhodnutí o věznění žalobce bylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Citovaný zákon totiž v ustanovení § 2 odst. 1 do osobního rozsahu zákona zahrnuje pouze občany České republiky, kteří byli věznění mezi 25. únorem 1948 a 1. lednem 1990 a u kterých bylo rozhodnutí o jejich věznění zcela nebo částečně zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci,

nebo podle zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu. Není sporu o tom, že žalobce byl odsouzen rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 24. 1. 1964, sp. zn. 3 T 258/64, kterým byl uznán vinným trestným činem rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví dle § 132 odst. 1 písm. b), odst. 4 trestního zákona, za který byl odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání deset let, dále k propadnutí celého majetku a trestu zákazu činnosti spočívající v zákazu vykonávat funkce vedoucího na úseku socialistického obchodu. Současně mu byla uložena povinnost uhradit poškozenému podniku Pramen Valašské Meziříčí škodu ve výši 249 481 Kč. Odvolání J. H. proti tomuto rozsudku bylo zamítnuto.

Generální prokurátor podal dne 2. 5. 1991 stížnost pro porušení zákona ve prospěch J. H. Tato stížnost nebyla podána v režimu § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, což potvrdilo Nejvyšší státní zastupitelství žalované výslovně dne 11. 11. 1994 pod sp. zn. 1 NZn 224/94. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 26. 8. 1991, sp. zn. 7 Tz 39/91, zrušil odsuzující rozsudek Okresního soudu ve Vsetíně i navazující usnesení Krajského soudu v Ostravě, přičemž shledal porušení § 254 odst. 1, § 256 a § 2 odst. 5, 6 trestního řádu v neprospěch obviněného J. H. Nejvyšší soud vytkl v tomto rozsudku nedostatky ve skutkových zjištěních a jednostranné hodnocení důkazů, především v tom směru, že okresní soud v původním řízení téměř bez výhrad převzal závěry revizní zprávy o výši manka (jednání, kterého se měl J. H. dopustit, mělo spočívat v tom, že od roku 1959 do roku 1963 v Rožnově pod Radhoštěm jako vedoucí prodejny č. 006 - 10 národního podniku Pramen postupným a soustavným zadržováním peněz z prodejny formou kráčení tržeb rozkradl ke škodě státního obchodu Pramen, n. p., částku 249 481 Kčs) a důsledně nezjišťoval způsob hospodaření obviněného na prodejně, neobjasněna zůstala příčina vzniku manka. Na tom podle názoru Nejvyššího soudu nic neměnilo doznání obviněného a jeho obhajoba, pokud jde o motivaci trestné činnosti, tj., že byl vydírán členy protistátní skupiny, která mu vyhrožovala zmračením jeho dětí v případě odporu. Nejvyšší soud ve zrušujícím rozsudku rovněž uvedl, že duševní stav obviněného vyžadoval znaleckého zkoumání. Usnesením vyšetřovatele Policie ČR ze dne 17. 12. 1992 bylo pak trestní stíhání proti J. H. zastaveno. Ve vazbě či výkonu trestu odnětí svobody byl žalobce omezen na svobodě od 1. 7. 1963 do 21. 12. 1970.

Z úřední činnosti je Nejvyššímu správnímu soudu známo, že žalobce se řadu let domáhá postavení osoby účastné na soudní rehabilitaci, a to pro účely odškodnění, příplatku k důchodu a nyní jednorázové částky podle zákona č. 261/2001 Sb.

Ve správních spisech žalované se nachází písemnost Ministerstva spravedlnosti z 16. 5. 1994, zn. Odšk. 642/94/Kr/C, v níž se žalobci sděluje, že mu přiznává odškodnění ve výši 282 898 Kč jako náhradu ušlého výdělku pod dobu výkonu trestu, náhradu škody za propadlý majetek a zaplacené náklady obhajoby. Současně tehdy Ministerstvo spravedlnosti sdělilo, že podle jeho názoru na případ žalobce nedopadá odškodnění v režimu zákona č. 119/1990 Sb., nýbrž obecné předpisy, tedy § 372 zákona č. 141/1961 Sb. Ve správním spise žalované se rovněž nachází trestní oznámení ze dne 1. 12. 2002, které J. H. podal na bývalého ministra spravedlnosti JUDr. Jaroslava Bureše a ředitele odboru odškodnění Ministerstva spravedlnosti JUDr. Petra Peřinu, z něž plyne, že žalobce vedl ve věci odškodnění spory před soudy činnými v oblasti občanského soudního řízení. Z veřejně přístupných zdrojů Nejvyššího soudu si Nejvyšší správní soud opatřil rozsudek ze dne 21. 6. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2242/2004, kterým bylo dovolání J. H. do výroku rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 8. dubna 2004, č. j. 64 Co 581/2003 - 339, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně (Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 18 C 14/99) tak, že se žaloba zamítá, co do částky 110 395 Kč s příslušenstvím zamítnuto, jinak bylo dovolání odmítnuto. Z tohoto rozsudku Nejvyššího soudu plyne, že soudy činné v občanském soudním řízení dospěly k jednoznačnému závěru, že J. H. není rehabilitovanou osobou podle zákona č. 119/1990 Sb. – k tomuto závěru došel dovolací

soud zjištěním ze shora citovaného rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 1991, sp. zn. 7 Tz 39/91, kdy Nejvyšší soud zrušil odsuzující rozhodnutí podle § 268 odst. 2, § 269 odst. 2 a § 270 odst. 1 trestního řádu, stížnost pro porušení zákona byla podána Generálním prokurátorem ČR podle § 266 odst. 1 trestního řádu. „*Nejednalo se tedy ani o obligatorní podání stížnosti podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., a ani Nejvyšší soud při zrušení rozhodnutí nepostupoval podle zákona č. 119/1990 Sb. Soudní rozhodnutí, jímž byl žalobci uložen trest, nebylo zrušeno podle uvedeného zákona, nýbrž podle obecných ustanovení trestního řádu, žalobce tedy není rehabilitovanou osobou a z toho plyne, že mu nárok na odškodnění podle zákona č. 119/1990 Sb. nevznikl*“ – uvedl Nejvyšší soud v rozsudku sp. zn. 22 Cdo 2242/2004 ze dne 21. 6. 2005. V oblasti náhrady škody tedy soudy autoritativně již rozhodly, že žalobce není osobou rehabilitovanou podle zákona č. 119/1990 Sb.

V oblasti úpravy starobního důchodu žalobce podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, byly spory mezi žalobcem a žalovanou Českou správou sociálního zabezpečení ukončeny rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 1. 2005, č. j. 6 Ads 52/2003 - 78, v němž zdejší soud uzavřel po obsáhlém rozboru, že žalobce na úpravu důchodu nárok nemá, neboť nebyl rehabilitován postupem předvídaným zákonem č. 119/1990 Sb.

V nyní posuzované věci jde o nárok žalobce na jednorázovou částku podle zákona č. 261/2001 Sb., jenž rovněž jako podmínku pro přiznání nároku stanoví, že odsuzující rozhodnutí bylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. Jedná se tedy o totožnou otázku, kterou řešily soudy v oblasti občanského soudního řízení, ale kterou též již řešil zdejší soud ve věci sp. zn. 6 Ads 52/2003. Žalovaná měla jako podklad pro posouzení splnění cit. podmínky veškerá dostupná rozhodnutí soudů činných v trestním řízení; původní trestní spis z roku 1964 již není k dispozici. Přestože J. H. opakovaně žádal Okresní soud ve Vsetíně, aby rozhodl o jeho soudní rehabilitaci, byly tyto návrhy podvkrát zamítnuty (v roce 1995 – č. j. Nt 2303/94 - 36 ze dne 9. 3. 1995, přičemž stížnost proti tomuto rozhodnutí byla pod sp.zn. 27 Rto 4/95 ze dne 29. 6. 1996 zamítnuta s výslovným konstatováním, že „*návrh byl podán ve věci, na kterou se zákon o soudní rehabilitaci nevztahuje*“) a opětovně dne 23. 7. 2001 pod č. j. Nt 2303/94 - 38, s tímž výrokem („*...Návrh o vydání rehabilitačního rozhodnutí se zamítá*“). Orgánem příslušným rozhodnout ve věcech soudní rehabilitace byl přitom, jak podrobně rozvedeno v rozsudku zdejšího soudu sp. zn. 6 Ads 52/2003, Okresní soud ve Vsetíně, který návrh žalobce podvkrát zamítl, generální prokurátor stížnost pro porušení zákona podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. (tedy ve věcech, které nebyly uvedeny v tomto zákoně, což byl i případ trestného činu podle § 132 trestního zákona) nepodal. Nejvyšší soud zrušil odsuzující rozhodnutí podle obecných ustanovení trestního řádu shledav porušení procesních norem při zjišťování skutkového stavu věci.

Vycházejíc z těchto zjištění (po některých procesních peripetích, jež nejsou pro názor Nejvyššího právního soudu určující) žalovaná žádost o jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 261/2001 Sb., zamítla. Toto rozhodnutí zrušil Krajský soud v Ostravě napadeným rozsudkem pro nezákonnost, kterou spatřoval v tom, že žalovaná neposoudila řádně jako předběžnou otázku podle § 40 správního řádu, zda odsuzující rozhodnutí bylo zrušeno podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, a to z důvodů uvedených v § 1 cit. zákona. Za situace, kdy rozhodnutí o tom, zda odsouzení žalobce bylo zrušeno z důvodů § 1 zákona č. 119/1990 Sb., absentuje, byla povinna předběžnou otázku žalovaná posoudit sama. Podle Krajského soudu v Ostravě bylo zcela nerozhodné sdělení Nejvyššího státního zastupitelství vůči žalované o tom, že stížnost pro porušení zákona byla podána podle obecných předpisů, nikoli podle § 30 odst. 2 trestního zákona. Žalovaná měla podle názoru krajského soudu zkoumat skutečný obsah stížnosti pro porušení zákona a zrušujícího rozhodnutí Nejvyššího soudu. Nato krajský soud uvedl, že žalobcovo odsouzení z roku 1964 bylo zrušeno z důvodů uvedených v § 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci (byl porušen zákon

na úseku trestního řízení, čímž byla užita nepřiměřená tvrdost při používání represe). Žalovaná, pokud rozhodla jinak, pak se dopustila nepřípustného formalismu.

Proti tomuto rozsudku krajského soudu podala kasační stížnost žalovaná; uvedla, že z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 39/91, kterým byl ke stížnosti pro porušení zákona zrušen odsuzující rozsudek ve věci J. H., nikterak neplyne, že stížnost pro porušení zákona byla podána i z důvodů § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. Zkoumání této otázky je však nadbytečné, neboť Nejvyšší správní soud v rozsudku č. j. 2 A 1131/2002 - OL - 56 ze dne 30. 9. 2003 uvedl, že smyslem ustanovení § 30 odst. 2 cit. zákona nebylo založení samostatného zrušovacího důvodu, ale stanovení nové pravomoci generálního prokurátora vyvolat u Nejvyššího soudu řízení o stížnosti pro porušení zákona, a to podle obecných právních předpisů (trestního řádu), jinak řečeno, prolomit zásadu oportunity a pro kruh případů stanovených v § 1 zákona o soudní rehabilitaci změnit návrhové oprávnění generálního prokurátora v návrhovou povinnost. Proto je podle žalované vlastně nadbytečné zkoumat, zda stížnost pro porušení zákona byla podána podle § 30 odst. 2 citovaného zákona. Pro zodpovězení otázky, zda žalobce byl účasten soudní rehabilitace, je rozhodující usnesení Okresního soudu ve Vsetíně ze dne 23. 7. 2001, č. j. Nt 2303/94 - 38, kterým byl zamítnut návrh žalobce na vydání rehabilitačního rozhodnutí.

Žalobce ve vyjádření ke kasační stížnosti uvádí, že na jeho případ plně dopadá zákon o soudní rehabilitaci, je přesvědčen že generální prokurátor podával stížnost pro porušení zákona podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb., v jeho případě byl zákon porušován od počátku trestního řízení; za určující považuje, že Okresní soud ve Vsetíně vynášeje zamítavý výrok k jeho návrhu na soudní rehabilitaci v odůvodnění usnesení č. j. Nt 2303/94 - 38 ze dne 23. 7. 2001 uvedl, že „*navrhovatel v dané věci opakovaně žádá o odškodnění v dané věci, a to včetně žádosti na Ministerstvo spravedlnosti ...za této situace dle názoru soudu by navrhovatel měl být odškodněn dle oddílu 6 zákona č. 119/1990 Sb. s ohledem na ustanovení oddílu 8 předmětného zákona.*“ Tato slova mají být zavazující pro žalovanou Českou správu sociálního zabezpečení ve vztahu k poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 261/2001 Sb. Současně žádá, aby Nejvyšší správní soud přikázal žalované mu vyplatit náhrady tak, jak upravuje zákon o soudní rehabilitaci.

Kasační stížnost je důvodná.

Důvod, jenž žalovaná v kasační stížnosti uplatňuje, lze subsumovat pod § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), tedy nezákonnost rozsudku krajského soudu spočívající v nesprávném posouzení právní otázky. Krajský soud nesprávně vyložil postup žalované při aplikaci § 2 odst. 1 zákona č. 261/2001 Sb., tedy při posouzení, zda rozhodnutí o věznění žalobce byla zrušena podle zákona č. 119/1990 Sb. Žalovaná nemohla učinit žádný úsudek o tom, zda ke zrušení rozhodnutí o věznění došlo z důvodů § 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci. V tomto ohledu žalovaná zcela případně poukazuje na dřívější rozhodnutí zdejšího soudu sp. zn. 2 A 1131/2002 - OL: žádná odsuzující rozhodnutí nebyla rušena „z důvodů § 1 zákona č. 119/1990 Sb.“. Zákon č. 119/1990 Sb. o soudní rehabilitaci má dva typy zrušení rozhodnutí, a to ze zákona (§ 2) a v přezkumném řízení (§ 4). Ustanovení § 30 odst. 2 není důvodem zrušovacím, ale vyjadřuje speciální povinnost generálního prokurátora podat stížnost pro porušení zákona pro ten okruh věcí, v nichž došlo k odsouzení z důvodů uvedených v § 1 zákona o soudní rehabilitaci. Nejvyšší správní soud v tomto rozsudku též uvedl, že „...*ani případně podání stížnosti pro porušení zákona podle § 30 odst. 2 zákona o soudní rehabilitaci a z důvodů uvedených v § 1 téhož zákona by **neznamenalo, že rozhodnutí o věznění bylo podle tohoto zákona zrušeno** a že je tak splněna podmínka nároku podle zákona č. 261/2001 Sb.*“ Krajský soud se tedy mylí, pokud došel k závěru, že zákon o soudní rehabilitaci umožňoval rozhodování o zrušení odsuzujících rozhodnutí z důvodů § 1 zákona

o soudní rehabilitaci; poněvadž tomu tak nebylo, nemohla si žalovaná o takovéto otázce činit úsudek jako o otázce předběžné. Ve věci rehabilitace žalobce rozhodl Okresní soud ve Vsetíně (srov. dvě shora citovaná usnesení z roku 1995 a 2001) tak, že návrh zamítl. Jedná se o rozhodnutí orgánu k takovému výroku příslušnému, který žalovaná nemůže poté svými dodatečnými úsudky nikterak zpochybňovat. Jestliže Nejvyšší správní soud v rozsudku sp. zn. 6 Ads 52/2003 (pro účely nároku na úpravu důchodu žalobce) připustil postup žalované, která byla ochotna ve zrušujícím rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 7 Tz 39/91 ze dne 26. 8. 1991 hledat zmínky, jež by mohly být podřaditelné pod okruh důvodů uvedených v § 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, jako postup na samé hranici možností daných § 40 správního řádu účinného do 31. 12. 2006, učinil tak při vědomí tvrzení žalobce, že jeho trestní stíhání bylo politicky vykonstruované, jakož i při vědomí potřeby nahlížet na věci rehabilitační prizmatem naplnění jejich účelu, tj. odčinění křivd spáchaných předchozím režimem. Nejvyšší správní soud však shodně jako žalovaná v cit. rozsudku Nejvyššího soudu z 26. 8. 1991 neshledává ničeho, z čeho by bylo možno usoudit, že materiálně vzato došlo k žalobcově soudní rehabilitaci, jak ji měl na mysli zákon č. 119/1990 Sb., ač formálně tomu tak nebylo zcela jistě. Závěry krajského soudu o tom, že porušení principů trestního řízení v otázkách dokazování představuje důvod pro soudní rehabilitaci podle zákona č. 119/1990 Sb., by nejspíše vytvořily předpoklady pro odškodnění všech osob, jejichž odsuzující rozsudky byly pro taková pochybení zrušeny podle obecných předpisů po roce 1990.

Nejvyšší správní soud tak nemá důvodu se odchýlit od řadu let trvající rozhodovací praxe zdejšího soudu vyjádřené v desítkách rozhodnutí, podle níž právo na poskytnutí jednorázové peněžité částky podle zákona č. 261/2001 Sb., nemůže vzniknout osobě, jejíž rozhodnutí o věznění bylo zrušeno podle obecných procesních předpisů, a to ani tehdy, pokud by stížnost pro porušení zákona byla podána podle § 30 odst. 2 zákona č. 119/1990 Sb. a z důvodů uvedených v § 1 téhož zákona (srov. kupř. rozsudek z 30. 9. 2003, č. j. 2 A 1131/2002 - OL - 56, rozsudek z 19. 10. 2004, č. j. 3 Ads 8/2004 - 95, rozsudek z 13. 1. 2005, č. j. 6 Ads 52/2003 - 78). K jinému závěru nevede Nejvyšší správní soud ani judikatura Ústavního soudu, která naopak v některých věcech z posledního období (kupř. srov. nález I. ÚS 605/03 a další) zdůraznila, že žalovaná ani správní soudy nejsou oprávněny přijímat právní závěry stran rehabilitace a z toho vyplývajících právních důsledků navzdory tomu, že toto postavení bylo deklarováno pravomocným rozhodnutím trestního soudu, byť se výrok netýkal přímo základů trestní odpovědnosti (jednalo se o vyslovení účasti na soudní rehabilitaci per analogiam ze strany trestních soudů). Z toho plyne, že takové závěry žalovaná nemůže činit i v posuzované věci, neboť zde existují autoritativní výroky trestního soudu, kterým byly návrhy na soudní rehabilitaci žalobce zamítnuty.

Poněvadž kasační stížnost byla shledána důvodnou, bylo rozhodnutí krajského soudu zrušeno a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.). Právním názorem vysloveným v tomto rozsudku je krajský soud vázán. Obiter dictum vyslovuje Nejvyšší správní soud údiv nad tím, že krajský soud zde tak flagrantně pominul dlouholetou judikaturu Nejvyššího správního soudu, která je mu k dispozici a kterou zná; pokud shledal důvod se od ní odchýlit, pak tak ovšem měl učinit za použití potřebné analýzy a všestranně argumentovaného odůvodnění. Odchýlil se však i od své rozhodovací praxe o téže právní otázce (tedy, zda jde o osobu účastnou soudní rehabilitace) u téhož účastníka (srov. např. rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 23. 6. 1998, sp. zn. 17 Ca 1/98, rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 28. 3. 2003, č. j. 43 Ca 210/2002 - 32), aniž takový přístup jakkoli blíže odůvodnil. Podle konstantní judikatury zdejšího soudu (srov. rozsudek č. j. 1 Aps 2/2006 - 68 ze dne 16. 8. 2006) už jen takovýto postup zakládá důvod ke zrušení přezkoumávaného rozhodnutí pro neodůvodněný rozpor v judikatuře.

V novém rozhodnutí krajský soud rozhodne též o nákladech řízení o kasační stížnosti.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 17. července 2008

JUDr. Milada Tomková
předsedkyně senátu